

ТЕХНОЛОГІЗАЦІЯ ЯК ТЕНДЕНЦІЯ СУЧАСНОГО ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ

***Анотація.** У статті наведено теоретичне узагальнення проблеми технологізації сучасної гуманітарної сфери, проблематизовано поняття технології, показано, що її сутність полягає у відтворюваності результатів діяльності, що технологізується, у потенційній можливості їх повторювальності за різних умов. Виокремлено культурно-орієнтований та індивідуально-орієнтований підходи до розробки гуманітарних технологій. Визначено, що індивідуально-орієнтований підхід спрямовано на забезпечення можливостей для людини як суб'єкта управління власними ресурсами усвідомлювати, переживати, інтерпретувати і творчо перетворювати саму себе та власне життя. Серед провідних характеристик гуманітарних технологій виокремлено: рефлексивність, залучення суб'єкта в процес прийняття рішення, цілеорієнтованість, переважно перспективна спрямованість, ексклюзивність і оптимістичність, людиноспіврозмірність, відсутність жорсткої структури, творчо-орієнтованість, відновлюваність, орієнтація на засвоєння культурних смислів і цінностей, відбитих у дискурсах. Запропоновано концепцію розуміння гуманітарної технології в оптиці психолого-герменевтичного підходу як технології дискурсивної, що становить комунікативно-семіотичний процес і забезпечує зберігання, акумуляцію, трансформацію, трансляцію та ретрансляцію ціннісно-сислового ресурсу, інкорпорованого в певні знаково-символічні форми, зокрема в широкого спектру соціокультурні й особистісні тексти. Виділено основні соціокультурні функції дискурсивних технологій: вибудовування і трансляція смислів через системи культурного та соціально-психологічного проектування; збереження різноманіття смислових значень у вигляді гетерогенних «знакових сховищ»; забезпечення умов відтворення культурних і соціально-психологічних форм; удосконалювання інструментарію технологічного відтворення в цілому.*

Ключові слова: технологія, гуманітарна технологія, дискурсивна технологія, смисл, розвиток особистості.

Рудницкая С.Ю. Технологизация как тенденция современного гуманитарного знания.

Аннотация. В статье представлено теоретическое обобщение проблемы технологизации современной гуманитарной сферы, проблематизировано понятие технологии, показано, что её сущность состоит в воспроизводимости результатов деятельности, которая технологизируется, в потенциальной возможности их повторяемости при различных условиях. Выделены культурно-ориентированный и личностно-ориентированный подходы к созданию гуманитарных технологий. Определено, что личностно-ориентированный подход направлен на обеспечение возможностей для человека как субъекта управления собственными ресурсами осознавать, переживать, интерпретировать и творчески преобразовывать самого себя и собственную жизнь. Среди ведущих характеристик гуманитарных технологий выделены: рефлексивность, привлечение субъекта в процесс принятия решений, целеориентированность, преимущественно перспективная направленность, эксклюзивность и оптимистичность, человекообразность, отсутствие жёсткой структуры, творческая ориентированность, воспроизводимость, ориентация на усвоение культурных смыслов и ценностей, отражённых в дискурсах. Предложена концепция понимания гуманитарной технологии в оптике психолого-герменевтического подхода как технологии дискурсивной, которая представляет собой коммуникативно-семиотический процесс и обеспечивает хранение, аккумуляцию, трансформацию, трансляцию и ретрансляцию ценностно-смыслового ресурса, инкорпорированного в определенные знаково-символические формы, в частности, в широкого спектра социокультурные и личностные тексты. Выделены основные социокультурные функции дискурсивных технологий: выстраивание и трансляция смыслов через системы культурного и социально-психологического проектирования; сохранение многообразия смысловых значений в виде гетерогенных «знаковых хранилищ»; обеспечение условий воспроизведения культурных и социально-психологических форм; совершенствование инструментария технологического воспроизводства в целом.

Ключевые слова: технология, гуманитарная технология, дискурсивная технология, смысл, развитие личности.

Rudnytska S. Technologization as a trend of modern humanitarian knowledge.

Abstracts. *The article provides theoretical generalization of the issue of technologization of modern humanitarian area; the concept of technology is problematized; its essence is shown as a reproducibility of results of the technologized activity, as a potential possibility of their repeatability under different conditions. Culture-oriented and individual-oriented approaches to the development of humanitarian technologies are discussed. Author proves that the individual-oriented approach is aimed at providing a person as a subject that manages one's own resources with opportunities to realize, experience, interpret and creatively transform oneself and one's own life. Among major features of humanitarian technologies author mentions reflexivity, involvement of an individual in decision-making process, goal orientation, mostly perspective orientation, exclusivity and optimism, human-proportionality, absence of a rigid structure, creativity-orientation, recoverability, orientation towards mastering of cultural meanings and values, reflected in discourses. In the light of psychological-hermeneutic approach the article puts forward a concept of understanding the humanitarian technology as a discursive technology, that is a communicative-semiotic process, which provides storage, accumulation, transformation, translation and retranslation of a value-semantic resource, incorporated in certain semantic-symbolic forms, in particular in a wide range of socio-cultural and personal texts. Author highlights major socio-cultural functions of discursive technologies, such as construction and translation of meanings through systems of cultural and socio-psychological design; preservation of variety of semantic values in a form of heterogeneous «repositories of signs»; providing of conditions for reproduction of cultural and socio-psychological forms; improvement of toolkit of technological reproduction in general.*

Key words: *technology, humanitarian technology, discursive technology, meaning, personal development.*

Постановка проблеми. Сучасна ситуація розвитку суспільства характеризується тенденцією вираженого ускладнення структурно-функціональної організації соціальної життєдіяльності, іррадіації сфер діяльності соціальних суб'єктів. Масове впровадження досягнень науково-технічного прогресу, крім прямих, породжує безліч непрямих і зворотних ефектів, що мають соціокультурну природу. Ці трансформації супроводжуються виникненням нових якостей

діяльності соціальних суб'єктів, одним з проявів яких стає технологізація практик у соціальній і соціально-гуманітарній сферах. На сьогоднішній день, у результаті розширювального застосування терміну «технологія», активно вводяться науковий дискурс такі поняття, як «бізнес-технології», «політичні технології», «передвиборчі технології», «соціальні технології», «PR-Технології», «освітні й навчальні технології», «гуманітарні технології» тощо.

Отже, стрімка технологізація соціальних процесів породжує необхідність вивчення соціальних практик як форм їх відтворення, що, у свою чергу, визначає актуальність осмислення як процесу технологізації в цілому, так і окремих соціально-гуманітарних технологій, а також зумовлює пошук нових підстав сталого розвитку в самих гуманітарних системах.

Метою даної статті є аналіз поняття гуманітарних технологій у сучасному психологічному дискурсі, визначення основних характеристик цього феномену.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Згідно М.А. Казакову, гуманітарною є будь-яка система за участю людини, де вона сама є найпершою з гуманітарних систем [9]. У зв'язку з цим М.Н. Епштейн уводить новий термін «культуроніка», за допомогою якого він описує «конструювання нових форм дії в культурі, нових технік спілкування, нових моделей сприйняття і творчості. (...) Якщо культурологія – це наука про культуру, культуроніка – сукупність технологій, заснованих на цій науці» [34, 44]. Згідно поглядів П.Г. Щедровицького, в сучасному суспільстві саме гуманітарні технології стають форвардом інноваційної економіки [32]. На думку М.А. Казакова, гуманітарні технології в кожній сфері суспільства становлять унікальний культурний ліфт, що піднімає якість системних процесів та змін [9]. Згідно поглядів низки дослідників (І.Ю. Алексєєвої, С.Е. Зуєва, Н.О. Кузнецової, М.В. Силантьєвої, В.Д. Сухорукова, М.Н. Епштейна, Б.М. Юдіна й ін.) гуманітарні технології дозволяють по-новому побачити гуманітарні науки в цілому, а також можливості їхнього впливу на стан розвитку суспільства та життя людини. Проте в сучасному науковому дискурсі представлена й альтернативна думка [3; 25].

Аналіз академічної літератури щодо зазначеної проблеми виявляє концептуальний плюралізм у смисловому наповненні поняття «гуманітарні технології». Так, деякі дослідники зосереджують увагу на їх маніпулятивному аспекті, коли «під соусом» об'єктивної інформації

в масову свідомість «вбудовуються» певні смислові концепти [17]. Інші автори артикують гуманітарні технології як специфічний вид управління суспільними процесами, який заснований на «м'якій» взаємодії сторін [11]. Третя група авторів інтерпретує їх як технології, спрямовані на створення, обробку, зміну правил і рамок комунікацій та взаємин між людьми відповідно до викликів зовнішнього середовища [29]. Четверті – трактують гуманітарні технології як систему прийомів, методів та засобів трансляції і реалізації управлінських рішень [27]. П'яті – акцентують на спрямованості гуманітарних технологій на всебічний прогресивний розвиток особистості [14]. Також досить часто поняттям «технологія» просто підміняють такі поняття, як «метод», «методика», «майстерність», «уміння», «мистецтво» тощо.

Так, Б.І. Кудрін підкреслює, що поняття «технологія» останнім часом стало надзвичайно популярним і застосовується в глобальному сенсі для визначення всього технічного, всього штучного і «розумно зробленого» [13]. У науковій літературі поширено поняття технології в трактуванні С. Лема: як зумовлені станом знань і суспільною ефективністю способи досягнення цілей, поставлених соціумом, у тому числі і таких, які ніхто, приступаючи до справи, ще не мав на увазі [16]. Подібних поглядів дотримується й О.І. Соловійов, який, аналізуючи політичні технології, узагальнює, що в них «завжди є місце творчості суб'єкта, імпровізації, нестандартним діям» [28, 379]. А. Гор зауважує, що «будь-який набір процесів, що сприяють розширенню наших можливостей або полегшують виконання певних завдань, можна вважати технологією» [4, 58].

У гуманітарних науках «рух» від фундаментальних досліджень до прикладних, а від останніх – до технологій простежити принципово складніше: сама межа між фундаментальною та прикладною складовими в гуманітарному знанні є не настільки чітко вираженою. Є.В. Островський трактує їх як набір ретельно вивірених та науково обґрунтованих прийомів і спеціальних технік непрямого впливу на суспільство через управління соціальною поведінкою людей на основі сучасного гуманітарного знання [20]. Згідно В.В. Мацкевичу і П.Г. Щедровицькому, «складовими гуманітарних технологій є «особливі» нематеріальні елементи: різного типу знання, ідеї, схеми, конструкти, знакове середовище (реклама, продукти ЗМІ тощо), кваліфікації, людська психіка, час, довіра, відповідальність, авторитет, авторське право тощо» [12].

Розглядаючи можливість поєднання гуманітарності та технологічності, С.Е. Зуєв ставить питання про те, із чим пов'язано саму здатність людини використовувати потенціал фундаментального знання [7]. На думку М.Н. Епштейна, «природничі науки у свій час запозичили поняття «техно» зі сфери мистецтв (грецьке «*techne*» означає «мистецтво, майстерність»). Тепер настав час повернути «техно» в гуманітарну сферу» [33].

Аналізуючи різні види гуманітарних технологій Н.С. Бастрова виділяє технології, спрямовані на соціум, на конкретну групу, на іншого та на самого себе [2]. На думку О.В. Курочкина, гуманітарні технології «володіють такими характеристиками, як: публічна сфера застосування, орієнтація на майбутнє (стратегічний характер), ексклюзивність та оптимістичність» [15]. Ряд учених (В.К. Грановський, М.Е. Карижський, В.К. Осіпов) визначають гуманітарні технології як перспективну структуру та необхідний для життя новий соціальний простір, націлений на конструювання позитивних вітальних стратегій, що призводять до ефективного самовибудовування. Це ініціює нову соціальну роль, де «людина людині людина» [5].

Узагальнюючи вищевикладене, серед основних властивостей гуманітарних технологій виділимо: рефлексивність, спрямованість на розвиток рефлексивної компетентності як у суб'єктів, до яких застосовується технологія, так і в тих, хто її використовує; залучення суб'єкта в процес прийняття рішень, спрямованість на розвиток суб'єктної позиції осіб, до яких технологія використовується; цілеорієнтованість; переважно перспективна спрямованість; ексклюзивність і оптимістичність; людиноспіврозмірність; творчо-орієнтованість; відсутність жорсткої структури; відтворювальність, відновлюваність; орієнтація на засвоєння культурних смислів, відбитих у дискурсах. Отже, у сучасному суспільстві гуманітарні технології виконують ряд найважливіших соціокультурних функцій: вибудовування та трансляції смислів через системи культурного та соціально-психологічного проектування; збереження різноманіття смислових значень у вигляді гетерогенних «знакових сховищ»; забезпечення умов відтворення культурних і соціально-психологічних форм; удосконалювання інструментарію технологічного відтворення в цілому.

Згідно поглядів Н.В. Чепелевої, один із провідних шляхів розвитку особистості полягає в зануренні її в дискурсивний соціокультурний простір [30]. Н.Д. Арутюнова визначає дискурс як

зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними й іншими факторами; текст, що розглядається в подієвому аспекті [1]. У рамках психологічної моделі дискурс розглядається як образ мовленнєвого конституювання суб'єкта, всеосяжний репрезентант його особистісного досвіду.

З нашої точки зору, невід'ємною характеристикою гуманітарних технологій є дискурсивність, що виступає найважливішою складовою комунікативних процесів, у надрах яких відбувається відтворення технологізованого знання: породження, акумуляція, взаємопроникнення, трансформація, трансляція і ретрансляція широкого спектра соціокультурних і особистісних текстів. Дійсно, однією з основних рис технології, що включає певний стратегічний набір прийомів та дій, є можливість її відчуження в певній об'єктивованій формі, тобто можливість її передачі від авторів третім особам за допомогою докладного опису, алгоритмізованих рекомендацій, викладу в навчальних текстах, технологічних інструкціях тощо, зберігаючи при цьому її результативність. Таким чином, дискурсивні технології забезпечують зберігання, репрезентацію і передачу (доставку, транспортування, поширення) ціннісно-смислового ресурсу, інкорпорованого в певну знаково-символічну форму (код).

У руслі обговорюваної проблеми, ми поділяємо погляди С.М. Єлісеєва, який зазначає, що гуманітарні технології вирішують, з одного боку, проблему самореалізації як окремої людини, так і групи, а, з іншого, – проблему розвитку комунікації в рамках комунікативної стратегії [6]. Отже, гуманітарні технології орієнтовані на розвиток особистості та на створення відповідних умов для цього розвитку [14; 22]. Так, В.К. Осіпов трактує гуманітарні технології як технології виробництва, пакування та впровадження смислів [19]. Подібну позицію займає Ю.М. Резнік, згідно якої, основною перевагою гуманітарних технологій є їхня спрямованість на збагнення та вдосконалювання символічних структур людської діяльності [24]. Ці процеси, насамперед, задаються мовою як фундаментальним атрибутом культури. У цьому контексті, С.В. Михайлов під гуманітарними технологіями розуміє комплекс заходів і спрямованих дій, що здійснюються в гуманітарному просторі за допомогою слів і знаків [18]. З точки зору А.І. Ракитова, технології становлять особливу операціональну систему, осмислену та зафіксовану у вигляді певних знань та навичок, що виражаються, зберігаються і передаються в усній або письмовій формі [23]. Проблематизуючи дискурсивні технології в

термінах конструювання світу, С.М. Плотнікова акцентує увагу на їхній глобальній значимості, зауважуючи, що при грамотному використанні вони забезпечують відтворювальність успішних дій, регулюють взаємини між індивідом та групою [21].

Отже, дискурсивні технології, мають декілька суттєвих особливостей. По-перше, їх створення є, безумовно, творчим процесом, який принципово не може бути остаточно формалізованим. По-друге, технологія завжди має бути зафіксованою в певній знаковій формі (текстовій та/або іконічній). По-третє, створення та впровадження особистісно-орієнтованих розвивальних технологій має відбуватися за принципами партисипативної фасилітативності, континуальності, діалогічності, проблемності, невизначеності, динамічності, інтегративності тощо, втілення яких уможлиблює конструювання технологій під конкретні завдання розвитку особистості.

Висновки. Підсумовуючи результати теоретичного аналізу досліджуваної проблеми, підкреслимо, що сутність технології полягає у відтворюваності результатів діяльності, що технологізується, у потенційній можливості їх повторювальності за різних умов. Технологія передбачає можливість її відчуження в певній об'єктивованій формі, тобто можливість її передачі від авторів третім особам за допомогою докладного опису, алгоритмізованих рекомендацій, викладу в навчальних текстах, технологічних інструкціях тощо, зберігаючи при цьому її результативність.

Для аналізу особливостей формування та реплікації (Б.М. Пойзнер) гуманітарних технологій широкі перспективи відкриває психолого-герменевтичний підхід, в оптиці якого технологія проблематизується як технологія дискурсивна, що становить комунікативно-семіотичний процес і забезпечує зберігання, акумуляцію, трансформацію, трансляцію та ретрансляцію ціннісно-смыслового ресурсу, інкорпорованого в певні знаково-символічні форми, зокрема в широкого спектра соціокультурні та особистісні тексти. Перспективи подальших досліджень зазначеної проблеми ми пов'язуємо з аналізом і розробкою дискурсивних технологій самопроектування особистості, оволодіння якими може стати важливим життєтворчим ресурсом у процесі становлення зрілої особистості в сучасному мінливому і нестабільному світі.

Література

1. Арутюнова Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – С. 136–137.
2. Бастракова Н. С. К вопросу внедрения высоких гуманитарных технологий в образовательный процесс высшей школы [Электронный ресурс] / Н. С. Бастракова // Новые информационные технологии в образовании : материалы IX международной научно-практической конференции, 15-18 марта 2016 г., Екатеринбург / Рос. гос. проф.-пед. ун-т, Магнитогорский гос. технич. ун-т им. Г. И. Носова, Свердл. обл. универс. науч. биб-ка им. В. Г. Белинского. – Екатеринбург, 2016. – С. 120–125. – Режим доступа : <http://elar.rsvpu.ru/handle/123456789/9003>
3. Валицкая А. П. Гуманитарные технологии и компетентностный подход в контексте инноваций (антропологический взгляд) / А. П. Валицкая // Вестник Герценовского университета. – 2007. – № 6 (44). – С. 29–33.
4. Гор А. Земля на чаше весов. В поисках новой общей идеи / А. Гор // Новая постиндустриальная волна на Западе : антология / Под ред. В. Л. Иноземцева. – М. : Academia, 1999. – С. 557–571.
5. Грановский В. К. Инструменты влияния [Электронный ресурс] / В. К. Грановский, В. К. Осипов, М. Э. Карижский [1998] // Сетевой проектный журнал XYZ. – Режим доступа : <http://www.uis.kiev.ua/discussion/impact.html>
6. Елисеев С. М. Проблемы и парадоксы гуманитарных технологий [Электронный ресурс] / С. М. Елисеев // Гуманитарные технологии и политический процесс в России : сб. статей / под ред. Л. В. Сморгунова. – СПб : Изд-во СПбГУ, 2001. – С. 21–34. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/2006/727>
7. Зуев С. Э. Гуманитарное знание как понятие практической деятельности [Электронный ресурс] / С. Э. Зуев // Гуманитарные технологии в физической культуре : учебно-методический комплекс. – Часть 2 : хрестоматия / сост. : А. Е. Митин, С. О. Филиппова ; под ред. В. П. Соломина. – СПб, 2013. – 400 с. – Режим доступа : http://mitin.mou.su/_ld/0/3__-.pdf
8. Ильин В. В. Философия политики / В. В. Ильин, А. С. Панарин. – М. : Изд-во МГУ, 1994. – 284 с.

9. Казаков М. А. Гуманитарные технологии – культурный лифт качества системных процессов и изменений / М. А. Казаков // Вестник НГТУ им. Р. Е. Алексеева, Сер. : Управление в социальных системах. Коммуникативные технологии. – Нижний Новгород : Изд-во НГТУ им. Р. Е. Алексеева. – 2013. – № 3. – С. 49–55.

10. Карпичев В. С. К вопросу о практичности постнеклассических практик / В. С. Карпичев // Постнеклассические практики : опыт концептуализации : коллек. монография / Под общей редакцией В. И. Аршинова, О. Н. Астафьевой. – СПб : Издательский дом «Мирь», 2012. – С. 329–334.

11. Клачков П. В. Понятие гуманитарных технологий в системе социально-философских категорий / П. В. Клачков // Современные проблемы науки и образования. – № 3. – 2012. – С. 46–50.

12. Крупник С. А. Гуманитарные технологии [Электронный ресурс] / С. А. Крупник // Социология : Энциклопедия. – Минск : Интерпрессервис ; Книжный Дом, 2003. –Режим доступа : https://sociology_encyclopedia.academic.ru/257/%D0%93%D0%A3%D0%9C%D0%90%D0%9D%D0%98%D0%A2%D0%90%D0%A0%D0%9D%D0%AB%D0%95_%D0%A2%D0%95%D0%A5%D0%9D%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%98%D0%98

13. Кудрин Б. И. Введение в технетику. 2-е изд., переработ. и доп. / Б. И. Кудрин. – Томск : Изд-во Томск. гос. ун-та, 1993. – 552 с.

14. Кузнецова Н. А. Расширение гуманитарных технологий на основе компетентностного подхода [Электронный ресурс] / Н. А. Кузнецова // Интернет-журнал «Эйдос». – 2006. – Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2006/0901-3.htm>

15. Курочкин А. В. Гуманитарные технологии: проблема выбора методологических оснований [Электронный ресурс] / А. В. Курочкин. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/2006/725>

16. Лем С. Сумма технологии / С. Лем ; пер. с польск. Ф. В. Широкова, вступ. ст. Н. Ю. Ютанова, послесл. С. Б. Переслегина, прим. С. Б. Переслегина, Н. Ю. Ютанова, А. И. Соловьев. – М. : АСТ ; СПб. : Terra Fantastica ; Минск : Харвест, 2002. – 668 с.

17. Малков С. М. Современные технологии : возможен ли выбор? [Электронный ресурс] / С. М. Малков. – Режим доступа : http://iphras.ru/uplfile/root/biblio/chel/ch_6/10.pdf

18. Михайлов С. Public relations – одна из гуманитарных технологий [Электронный ресурс] / С. Михайлов. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/2006/126>
19. Осипов В. К. Социокультурные реальности [Электронный ресурс] / В. К. Осипов. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/2006/126>
20. Островский Е. В. Менеджер смотрит под ноги, а лидер – на горизонт / Е. В. Островский // *Top-manager*. – 2000. – № 4. – С. 15–23.
21. Плотникова С. Н. Стратегичность и технологичность дискурса / С. Н. Плотникова // *Лингвистика дискурса – 2* : Вестник ИГЛУ. Сер. : Лингвистика и межкультурная коммуникация. – Иркутск : ИГЛУ, 2006. – С. 87–98.
22. Полева М. П. Моделирование пространства развития экологической культуры как гуманитарная технология / М. П. Полева // *Социально-экологические технологии*. – 2011. – № 1. – С. 42–48.
23. Ракитов А. И. Философия компьютерной цивилизации / А. И. Ракитов. – М. : Политиздат, 1991. – 286 с.
24. Резник Ю. М. Социально-гуманитарные технологии управления: специфика и возможности применения [Электронный ресурс] / Ю. М. Резник // *Вестник РГУ им. С. А. Есенина*. – 2010. – № 4(29). – С. 91–105. – Режим доступа : <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-gumanitarnye-tehnologii-upravleniya-spetsifika-i-vozmozhnosti-primeneniya>
25. Роботова А. С. Гуманитарность и гуманитарные технологии / А. С. Роботова // *Вестник Герценовского университета*. – 2008. – № 5 (55). – С. 15–20.
26. Розин В. М. К различению техники и технологии / В. М. Розин // *Высокие технологии и современная цивилизация*. – М. : ИФРАН, 1999. – С. 11–13.
27. Силантьева М. В. Современные «гуманитарные технологии» в контексте российской действительности / М. В. Силантьева // *Славянский мир в третьем тысячелетии. Россия и славянские народы во времени и пространстве*. – М. : Институт славяноведения РАН, 2009. – С. 406–418.
28. Соловьев А. И. Политология : политическая теория, политические технологии : учебник для студентов вузов / А. И. Соловьев. – М. : Аспект Пресс, 2003. – 559 с.
29. Соломин В. П. Социально-исторические предпосылки применения гуманитарных технологий в области физической культуры

/ В. П. Соломин, А. Е. Митин, В. В. Ермилова // Научно-теоретический журнал «Ученые записки». – 2012. – № 2 (84). – С. 137–144.

30. Чепелева Н. В. Дискурсивные практики самопроектирования личности / Н. В. Чепелева // Наука і освіта. – 2015. – № 10. – С. 5–10.

31. Чепелева Н. В. Самопроектирование как фактор развития личности / Н. В. Чепелева // Актуальні проблеми психології. – 2014. – Т. 2, вип. 8. – С. 4–15.

32. Щедровицкий П. Г. Русский мир. Возможные цели самоопределения [Электронный ресурс] / П. Г. Щедровицкий // Независимая газета. – 14.02.2000. – Режим доступа : http://www.ng.ru/ideas/2000-02-11/8_russian_world.html

33. Эпштейн М. Н. Конструктивный потенциал гуманитарных наук : могут ли они изменять то, что изучают? / М. Н. Эпштейн // Философские науки. – 2008. – № 12. – С. 34–55.

34. Эпштейн М. Н. Культуроника [Электронный ресурс] / М. Н. Эпштейн // Проективный философский словарь [Projective philosophical dictionary]. – СПб : Международная Кафедра (ЮНЕСКО) по философии и этике СПб Научного Центра РАН, 2002. – Режим доступа :

https://projective_philosophy.academic.ru/46/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0

References

1. Arutjunova, N. D. (1990) Diskurs [Discourse] In *Lingvisticheskij jenciklopedicheskij slovar'* [Linguistic Encyclopedic Dictionary] (pp. 136–137). Moscow: Sov. Jenciklopedija [in Russian].

2. Bastrakova, N. S. (2016) K voprosu vnedrenija vysokih gumanitarnyh tehnologij v obrazovatel'nyj process vysšej shkoly [To the question of the introduction of high humanitarian technologies in the educational process of the higher school] In *Novye informacionnye tehnologii v obrazovanii : materialy IX mezhdunarodnoj nauchno-praktičeskoj konferencii, 15-18 marta 2016 g., Ekaterinburg* [New information technologies in education: Proceedings of the IX International Scientific and Practical Conference, March 15-18, 2016, Ekaterinburg] (pp. 120–125). Ekaterinburg. Retrived from : <http://elar.rsvpu.ru/handle/123456789/9003> [in Russian].

3. Valickaja A. P. (2007) Gumanitarnye tehnologii i kompetentnostnyj podhod v kontekste innovacij (antropo-filosofskij vzgljad) [Humanitarian technologies and competence approach in the context of innovations (anthropological and philosophical view)]. *Vestnik Gercenovskogo universiteta- Herald of Herzen University* . 6 (44). 29-33 [in Russian].

4. Gore, A. (1999) Zemlja na chashe vesov. V poiskah novoj obshej idei [The Earth is on the scales. In search of a new general idea; en: Earth in the Balance: Ecology and the Human Spirit]. In *Novaja postindustrial'naja volna na Zapade : Antologija* [A new post-industrial wave in the West]. V. L. Inozemcev (ed), (pp. 557-571). Moscow: Academia [in Russian].

5. Granovskij, V. K., V. K., Osipov, & M. Je., Karizhskij (1998) Instrumenty vlijanija [Influence Tool]. *Setevoj proektnyj zhurnal XYZ - Network Project Log XYZ*. Retrived from: [http:// www.uis.kiev.ua / discussion / impact.html](http://www.uis.kiev.ua/discussion/impact.html). [in Russian].

6. Eliseev, S. M. (2001) Problemy i paradoksy gumanitarnyh tehnologij [Problems and paradoxes of humanitarian technologies]. In *Gumanitarnye tehnologii i politicheskij process v Rossii* [Humanitarian technologies and political process in Russia]. L. V. Smorgunov (ed), (pp. 21–34). St. Petersburg: SPbGU Publ. Retrived from: <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/2006/727> [in Russian].

7. Zuev, S. Je. (2013) Gumanitarnoe znanie kak ponjatie prakticheskoy dejatel'nosti [Humanitarian knowledge as a concept of practical activity] In *Gumanitarnye tehnologii v fizicheskoy kul'ture*. Part 2. A. E. Mitin, S. O. Filippova, V. P. Solomin (Eds.). SPb. Retrived from: http://mitin.moy.su/_ld/0/3_-.pdf. [in Russian].

8. Il'in, V. V., & Panarin, A. S., (1994) *Filosofija politiki* [Philosophy of politics]. Moscow: MGU Publ [in Russian].

9. Kazakov, M. A. (2013) Gumanitarnye tehnologii – kul'turnyj lift kachestva sistemnyh processov i izmenenij [Humanitarian technologies - a cultural lift of the quality of system processes and changes] .*Vestnik NGTU im. R. E. Alekseeva, Ser. : Upravlenie v social'nyh sistemah. Kommunikativnye tehnologii- Bulletin of the R. Alekseev Nizhny Novgorod University. Series: Management in social systems. Communicative technologies*. Nizhnij Novgorod: NGTU im. R. E. Alekseeva (Alekseev Nizhny Novgorod Univ.) Publ. 3. 49–55 [in Russian].

10. Karpichev, V. S. (2012). K voprosu o praktichnosti postneklassicheskikh praktik [On the practicality of post-non-classical practices]. In *Postneklassicheskie praktiki : opyt konceptualizacii* [Post-

nonclassical practices: the experience of conceptualization]. Arshinova, V. I., Astaf'eva, O. N. (Eds.), (pp. 329–334). St. Petersburg: Publ. House «Mir» [in Russian].

11. Klachkov, P. V. (2012) Ponjatie gumanitarnyh tehnologij v sisteme social'no-filosofskih kategorij [The concept of humanitarian technologies in the system of socio-philosophical categories]. *Sovremennye problemy nauki i obrazovanija - Modern problems of science and education*. 3. 46–50 [in Russian].

12. Krupnik, S. A. (2003) Gumanitarnye tehnologii [Humanitarian technologies] In *Sociologija : Jenciklopedija* [Sociology: encyclopedia]. Minsk : Interpresservis Publ. House. Retrived from: http://sociology_encyclopedia.academic.ru/257/%D0%93%D0%A3%D0%9C%D0%90%D0%9D%D0%98%D0%A2%D0%90%D0%A0%D0%9D%D0%AB%D0%95%D0%A2%D0%95%D0%A5%D0%9D%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%98%D0%98 [in Russian].

13. Kudrin, B. I. (1993) *Vvedenie v tehnetiku* [Introduction to Tehnetics]. (2nd ed.). Tomsk : TGU Publ. [in Russian].

14. Kuznecova, N. A. (2006) *Rasshirenie gumanitarnyh tehnologij na osnove kompetentnostnogo podhoda* [Expansion of humanitarian technologies on the basis of competence approach]. *Jejdos - Eidos*. 2006. Retrived from: <http://www.eidos.ru/journal/2006/0901-3.htm> [in Russian].

15. Kurochkin, A. V. (2006) *Gumanitarnye tehnologii: problema vybora metodologicheskikh osnovanij* [Humanitarian technologies: the problem of choosing methodological grounds]. Retrived from: <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/2006/725> [in Russian].

16. Lem, S. (2002) *Summa tehnologii* [Amount of technology]. F. V., Shirokova (Trans.). Moscow: AST; St. Petersburg: Terra Fantastica ; Minsk: Harvest [in Russian].

17. Malkov, C. M. (n.d.) *Sovremennye tehnologii : vozmozhen li vybor?* [Modern technologies: is it possible to choose?]. Retrived from: http://iphras.ru/uplfile/root/biblio/chel/ch_6/10.pdf [in Russian].

18. Mihajlov, S. (2006) *Public relations – odna iz gumanitarnyh tehnologij* [Public relations - one of the humanitarian technologies]. Retrived from: <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/2006/126> [in Russian].

19. Osipov, V. K. (2006) *Sociokul'turnye real'nosti* [Sociocultural Reality]. Retrived from: <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/2006/126> [in Russian].

20. Ostrovskij, E. V. (2000) Menedzher smotrit pod nogi, a lider – na gorizont [The manager looks at his feet, and the leader looks at the horizon]. *Top-manager. 4.* 15-23 [in Russian].

21. Plotnikova, S. N. (2006) Strategičnost' i tehnologičnost' diskursa [Strategicity and technology of discourse] *Lingvistika diskursa – 2 : Vestnik IGLU. Ser. : Lingvistika i mezhkul'turnaja komunikacija. IGLU - Linguistics of discourse - 2: Herald of Irkutsk State Linguistic University. Ser.: Linguistics and Intercultural Communication.* 87-98 [in Russian].

22. Poleva, M. P. (2011) Modelirovanie prostranstva razvitija jekologičeskoj kul'tury kak gumanitarnaja tehnologija [Modeling the space for the development of ecological culture as a humanitarian technology]. *Social'no-jekologičeskie tehnologii- Socio-ecological technologies. 1.* 42-48 [in Russian].

23. Rakitov, A. I. (1991) *Filosofija komp'juternoj civilizacii* [The philosophy of computer civilization]. Moscow: Politizdat, 1991 [in Russian].

24. Reznik, Ju. M. (2010) Social'no-gumanitarnye tehnologii upravlenija: specifika i vozmožnosti primenenija [Social and Humanitarian Management Technologies: Specificity and Possibilities of Application]. *Vestnik RGU im. S. A. Esenina- Bulletin of the Ryazan University named after S. Yesenin.* 4(29). 91-105. Retrived from: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-gumanitarnye-tehnologii-upravleniya-spetsifika-i-vozmožnosti-primeneniya> [in Russian].

25. Robotova, A. S. (2008) Gumanitarnost' i gumanitarnye tehnologii [Humanities and Humanities]. *Vestnik Gercenovskogo universiteta- Bulletin of Herzen's University.* 5 (55). 15-20 [in Russian].

26. Rozin, V. M. (1999) K razlicheniju tehniki i tehnologii [To distinguishing technology and technology]. In *Vysokie tehnologii i sovremennaja civilizacija* [High technologies and modern civilization] (pp. 11-13). Moscow: IFRAN [in Russian].

27. Silant'eva, M. V. (2009) Sovremennye «gumanitarnye tehnologii» v kontekste rossijskoj dejstvitel'nosti [Modern "humanitarian technologies" in the context of Russian reality] In *Slavjanskij mir v tret'em tysjačeleťii. Rossija i slavjanskije narody vo vremeni i prostranstve* [Slavic world in the third millennium. Russia and the Slavic peoples in time and space] (pp.406–418.). Moscow: Institut slavjanovedenija RAN [in Russian].

28. Solov'ev, A. I. (2003) *Politologija : političeskaja teorija, političeskie tehnologii* [Political science: political theory, political technologies: a textbook]. Moscow : Aspekt Press [in Russian].

29. Solomin, V. P., Mitin, A. E., & Ermilova, V. V. (2012) *Social'no-istoricheskie predposylki primenenija gumanitarnyh tehnologij v oblasti fizicheskoj kul'tury* [Socio-historical preconditions for the application of humanitarian technologies in the field of physical culture]. *Nauchno-teoreticheskij zhurnal «Uchenye zapiski» - The scientific and theoretical journal "Uchenye zapiski"*. 2 (84). 137-144 [in Russian].

30. Chepeleva, N. V. (2015) Diskursivnye praktiki samoproektirovanija lichnosti [Discursive practices of self-designed personality]. *Nauka i osvita- Science and education*. 10. 5-10 [in Russian].

31. Chepeleva, N. V. (2014) Samoproektirovanie kak faktor razvitija lichnosti [Self-design as a personality development factor]. *Aktual'ni problemi psihologii - Actual problems of psychology*. 2, issue 8. 4–15 [in Russian].

32. Shhedrovickij, P. G. (2000, Feb.2) Russkij mir. Vozmozhnye celi samoopredelenija [Russian world. Possible goals of self-determination]. *Nezavisimaja gazeta*. Retrived from: http://www.ng.ru/ideas/2000-02-11/8_russian_world.html [in Russian].

33. Jepshtejn, M. N. (2008) Konstruktivnyj potencial gumanitarnyh nauk : mogut li oni izmenjat' to, chto izuchajut? [Constructive potential of the humanities: can they change what they are studying?] *Filosofskie nauki – Philosophical sciences*. 12. 34–55 [in Russian].

34. Jepshtejn, M. N. (2002) Kul'turonika [Culturionics] Proektivnyj filosofskij slovar' [Projective philosophical dictionary]. St. Petersburg: Mezhdunarodnaja Kafedra (JuNESKO) po filosofii i jetike SPb Nauchnogo Centra RAN [International Chair (UNESCO) on Philosophy and Ethics of the St. Petersburg Scientific Center, Russian Academy of Sciences]. Retrived from:

http://projective_philosophy.academic.ru/46/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0 [in Russian].

Актуальні проблеми психології Т.2. Вип. 11.2018. ISSN 2072-4772